

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1909-BEN.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelősége az 1909-ik évben főnállásának 12-ik évét töltötte be. Kettős feladatának, hogy t. i. az állami segélyezésben részesülő tudományos közgyűjtemények fölött az állami felügyeletet gyakorolja s hogy a múzeumi és könyvtári ügy fejlődését az országban a tudomány és közművelődés érdekeinek megfelelőleg irányítsa, ez évben is igyekezett megfelelni.

E munkásság könyvtári részének eredményeit a Főfelügyelőség évi jelentése és a Múzeumi és Könyvtári Értesítő IV. évfolyamában közölt tájékoztatás alapján a következőkben ismer-tetjük:

A társadalmi tényezők által föntartott tudományos közgyűjtemények közül az 1909-ik évben 77 intézet tartozott az Országos Főfelügyelőség hatáskörébe. Ez intézetek közül 27 volt az önálló nyilvános könyvtár, 38 rendelkezett kisebb méretű nyilvános használatra szánt könyvtár felett, míg a szakkönyvtárak száma 8-at tett.

A Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó gyűjtemények szükségleteire, a könyvtári és múzeumi ügy fejlesztésével járó egyéb kiadások fedezetéül az 1909. évi állami költségvetésben 298,660 korona állapított meg a törvényhozás által, mely összegből a rendes kiadásokra 173,160 korona, a rendkívüli kiadásokra pedig 125,500 korona esett.

E javadalmi tételek csupán a Főfelügyelőség szükségleteinek személyi járandóságok rovatánál megállapított 1600 koronával multak fölül az 1908. évi költségvetési javadalmat, ellenben változatlanok maradtak a Főfelügyelőség dologi szükségleteire, a tudományos közgyűjtemények támogatására és az építkezési és beruházási szükségletek fedezésére szolgáló tételek.

Ehhez a javadalomhoz járult az 1908. évben felhasználatlanul maradt 2696 korona 69 fillér, mely összeg részint a Fő-

felügyelőség központi szükségleteinek, részint pedig a tudományos gyűjtemények szükségleteinek fedezetét gyarapította. Ekként 175,856.60 koronát tett ki az összeg, a melyet az Orsz. Főfelügyelőség 1909. évi rendes kiadásai keretében központi szükségleteire és a múzeumi és könyvtári ügy fejlesztésére fordíthatott.

A rendkívüli, átmeneti kiadások 125,500 Kt kitevő összegéből az országos felügyelet alatt lévő könyvtárak építkezéseinek és berendezéseinek segélyére:

1. Az <i>alsókubini</i> Csaplovics-Könyvtár építésére 30,632 K-ról 40,000 K-ra felemelt segély 7. részlete	5,000 K
2. A <i>hódmezővásárhelyi</i> kaszinó épületének múzeumi és könyvtári czélokra való megvételére szükséges 70,000 K államsegélynek első részlete	6,000 «
3. A <i>kecskeméti</i> múzeum és könyvtár átalakítására, berendezésére és felszerelésére adott 10,000 K 2. részlete	5,000 «
4. A <i>komáromi</i> vármegyei könyvtár épületére adott 25,000 K 4. részlete	5,000 «
5. A <i>miskolczi</i> ág. h. ev. egyházi könyvtár építkezésére adott 20,000 K 7-ik részlete	2,000 «
6. A <i>pozsonyi</i> városi könyvtárnak beszerzésekre adott 40,000 K 9. részlete	4,000 «
7. A <i>sárospataki</i> ref. kollégium nagy könyvtárának kiegészítésére adott 10,000 K 2. részlete	3,000 «
Összesen tehát	<u>30,000 K</u>

folyósíttatott.

A Főfelügyelőség a rendelkezésére álló anyagi eszközök felhasználásánál az 1909. évben is az eddigi eljárást követte. A hatáskörébe tartozó tudományos közgyűjteményeknek rendes évi államsegélyek czimén pénzbeli támogatást nyújtott, a vall. és közokt. minisztériumhoz ez iránt tett javaslatban lehetőleg igyekezve az intézetek által eddig nyert évi segélyek összegénél megmaradni, hogy ilykép a segélyt állandósítva, a gyűjtemények rendszeres és folytonos gyarapítását, a mire a rendes

évi segély első sorban hivatva van, lehetővé tegye. A hol azonban a szükség úgy kívánta, ott nemcsak gyarapítás céljaira, hanem a fentartáshoz való hozzájárulás képen is, pl. helyiség bérére, vagy személyi kiadásokra is, kieszközölt megfelelő államszegélyt.

A rendes segélyeken, valamint a rendkívüli, átmeneti kiadásoknál felsorolt építkezési államszegélyek folytatólagos részletein kívül, a Főfelügyelőség a rendelkezésére bocsátott javadalból rendkívüli segélyeket is nyújtott az intézeteknek.

Könyvtári czélokra az 1909. évben 31,000 K rendes segélyt folyósított a minisztérium, még pedig:

1. Az *alsókubini* Csaplovits-Könyvtárnak 700 Kt, 2. az *aradi* Kölcsey-Egyes. Múzeumának 1700 Kt, 3. a *balassagyarmati* Nógrádmegyei Múzeumnak 600 Kt, 4. a *bártfai* Sárosvármegyei Múzeumnak 500 Kt, 5. a *beszterczebányai* Városi Múzeumnak 400 Kt, 6. a *békéscsabai* Múzeumnak 300 Kt, 7. a *budapesti* Könyvtáregyesületnek 1500 Kt, 8. a *budapesti* Ráday-Könyvtárnak 800 Kt, 9. a *debreczeni* Reform. főisk. könyvtárnak 1800 Kt, 10. a Szolnokdobokam. Irod., Történelmi és Etnogr. Társaság könyvtárának *Désen* 300 Kt, 11. a *győri* Városi Könyvtárnak 800 Kt, 12. a *gyulai* Múzeumnak 300 Kt, 13. a *gyulafehérvári* Múzeumnak 300 Kt, 14. a *hódmezővásárhelyi* Reform. főgimn. könyvtárának 800 Kt, 15. a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeumnak *Kassa* 2000 Kt, 16. a *keszthelyi* Balatoni Múzeumnak 300 Kt, 17. a *kézsárnaki* ág. h. evang. lyceumi könyvtárnak 800 Kt, 18. a *kiskunhalasi* ev. ref. főgimnázium könyvtárának 600 Kt, 19. a *komáromi* Várm. Könyvtárnak 800 Kt, 20. a *losonci* Városi Közkönyvtárnak 400 Kt, 21. a *löcsei* ág. h. ev. egyház könyvtárának 500 Kt, 22. a *máramarosszigeti* Reform. főiskola könyvtárának 1600 Kt, 23. a Borsodmiskolczi Múzeumnak *Miskolc*zon 800 Kt, 24. a *nagybányai* Városi Múzeumnak 500 Kt, 25. a *nagynyedői* Bethlen-főiskol könyvtárának 800 Kt, 26. a *nagyszombati* Városi Közkönyvtárnak 400 Kt, 27. a Biharmegyei Múzeumnak *Nagyváradon* 200 Kt, 28. a *Nyitra*m. Múzeumnak 500 Kt, 29. a *pápai* Ref. főisk. könyvtárának 1000 Kt, 30. a *pozsonyi* Városi Könyvtárnak 800 Kt, 31. a Gömörmegyei Múzeumnak *Rimaszombat*on 200 Kt, 32. a *selmeczbányai* Városi Könyvtárnak 400 Kt, 33. a *sepsiszentgyörgyi* Székely Nem-

zeti Múzeumnak 400 Kt, 34. a *sümegei* Állami Darnay-Múzeumnak 400 Kt, 35. a *szamosújvári* Örmény Múzeumnak 300 Kt, 36. a *szatmári* Kőlcsey-Kör Múzeumának 400 Kt, 37. a *szászvárosi* ref. Kún-kollegium könyvtárának 700 Kt, 38. a *szegedi* Somogyi Könyvtárnak 1800 Kt, 39. a *szekszárdi* Múzeumnak 200 Kt, 40. a *szombathelyi* Múzeumnak 1000 Kt, 41. a *temesvári* Városi Könyvtárnak 800 Kt, 42. a *váczi* Múzeumnak 300 Kt, 43. a *verseczyi* Múzeum és Könyvtárnak 500 Kt, 44. a *zombori* Városi Könyvtárnak 800 Kt.

A *beszerzésekre* és *rendezésekre* szánt rendes javadalomból az 1909-ik évben a Főfelügyelőség könyvtári czélokra a következő tételeket fordította:

1. A *felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum* részére megvásárolta a «Breviarium Grimani» XI. kötetét 213·22 koronáért (az előző köteteket már előbb átengedte a Főfelügyelőség).

2. A *pápai ref. főiskola* metszetgyűjteménye rendezéséért dr. Takács Zoltánnak tiszteletdíja második és utolsó részletekép fizetett 800 koronát.

3. A *pozsonyi városi közkönyvtár* részére megvett Hajnik-könyvtár elszállításának költségeire fizetett 145·60 koronát.

4. A *szegedi Somogyi-Könyvtár* részére felerészben városi hozzájárulással, felerészben a főfelügyelőségi javadalomból megvették néhai dr. Schmidt Sándor műegyetemi tanárnak nagybecsű ásványtani szakkönyvtárát s a vételárnak a Főfelügyelőségre eső 5000 koronányi részéből kifizetett 2000 koronát s fedezte a könyvtár Szegedre történt elszállításának 178·15 koronányi költségét is.

5. A *szekszárdi múzeum* számára már korábban megvett Wosinsky-könyvtár vételárakép fizetett 1500 koronát.

6. A *Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtára* számára megvette a «Breviarium Grimani» XI. kötetét 213·22 koronáért.

A *rendezési rovatból* az egyes intézetek szerint felsorolt segélyeken kívül a Főfelügyelőség a M. N. Múzeum könyvtári duplum-anyagának rendezésével megbízott tisztviselő tiszteletdíját is fedezte.

Beszereztettek e javadalomból, de egyelőre még nem osztattak szét a Főfelügyelőség fenhatósága alá tartozó vidéki gyűjtemények között:

1. a régi festészeti műalkotásoknak a Fischer & Francke berlini cég kiadásában megjelenő színes reprodukciói közül a Pol de Mont által szerkesztett: «Les primitifs Néerlandais» című teljes sorozat 1080 korona áron;

2. a Bode által egybeállított «Die italienische Malerei» című sorozat 3., 4., 5. füzete két-két példányban, összesen 648 koronáért;

3. a Friedländer összeállításában megjelenő «Deutsche Malerei» című sorozat 3., 4. füzetei két-két példányban, összesen 432 koronáért;

4. a nagybányai múzeumban elhelyezésre kerülő Schönherr-könyvtár vételárának első részlete fejében kifizettetett 1000 korona; végre

5. a Dr. Kertész Kálmánnak diptera-katalogusából 4 példány 220 koronáért.

A gyűjtemények anyagát a fentebb említett vételeken kívül a főfelügyelőség még a vall. és közokt. minisztériumtól s egyes ajándékozóktól nyert ajándékokkal, illetve állami letétekkel gyarapította.

Valamennyi felügyelet alá tartozó intézet megkapta: A Főfelügyelőség 1908. évi működéséről szóló *jelentést*; a *Múzeumi és Könyvtári Értesítő* III. évfolyamát; *Balogh Pál* «A népfajok Magyarországon» című művét a térképfüzetekkel együtt; *Szalay Imre* «Tájékoztató múzeumok és könyvtárak építése és berendezése» című munkáját, végül *dr. Balás Károly* «A népesedés» című művét. Több, kevesebb intézet közt kerültek szétosztásra: *Petrik Géza*: Magyarország bibliographiája, 1712—1860; *Divald Kornél*: Szepes vármegye művészeti emlékei, III. rész; *Varju Elemér*: A losonci Bánffy-család története, I. kötet (Oklevéltár); Kullervo, finn eposzrészlet, fordította *Vikár Béla*; *Vay Péter gróf*: Kelet művészete és műizlése; *Malonyai Dezső*: A magyar nép művészete, II. kötet; *Lotz Károly* falfestményei; Magyarország az 1900. évi párisi világiállításon; *dr. Tellyesniczky Kálmán*: Művészeti bonczolástan.

A *bebutorozásokra és berendezésekre* szolgáló javadalomból a *nagyszombati* könyvtár butorozási költségeinél felmerült hiány fedezésére 307 koronát utalványoztak.

A Főfelügyelőség tagjai az 1909-ik évben is buzgón látogatták a vidéki intézeteket.

Dr. Fejérpataky László orsz. gyűl. felügyelő, Debreczenben, Győrött, Kassán, Kolozsvárott, Komáromban, Nagyenyeden, Pápán, Selmeczbányán, Szatmáron, Szombathelyen, Veszprém-ben, *dr. Ferenczi Zoltán* orsz. felügyelő pedig Aradon, Besztercebányán, Gyulafehérvárott, Hódmezővásárhelyen, Miskolczon, Nagyenyeden, Szászvároson, Szentesen, Temesvárott látogatta meg a Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó könyvtárakat.

Az 1909. évben a Főfelügyelőség ismét rendezett szaktanfolyamot a vidéki tudományos közgyűjtemények vezetőinek kiképzése céljából. A tanfolyam ezuttal a könyvtárak öreinek képzésével foglalkozott s a már idáig rendezett tanfolyamok sorában a tizenegyedik, a könyvtári tanfolyamok sorában pedig a hatodik volt.

A tanfolyamot, mely július hó 5-én kezdődött s július 19-én ért véget, Budapesten, az Orsz. Széchényi-könyvtárban tartották. A tanfolyamot *dr. Fejérpataky László* orsz. felügyelő, az Orsz. Széchényi-könyvtár igazgatója vezette s ő maga 16 órán át a szükséges paleografiai, kézirat- és levéltárkezelési ismeretekből tartott előadásokat, míg az elméleti és gyakorlati könyvtári ismeretek köréből és pedig a könyvtártanból (bibliothekonomia) *dr. Ferenczi Zoltán* egyetemi könyvtárigazgató, orsz. felügyelő, a könyvismerettanból (bibliologia) *Varju Elemér* múzeumi segédőr, a kassai múzeum miniszteri biztosa és a bibliografiából *dr. Gulgás Pál* múzeumi segédőr, egyenként 12 órai időben tartottak előadásokat.

Az Országos Széchényi-könyvtárban, a könyvtár anyagának és hivatali személyzetének bő igénybevétele mellett tartott előadásokat és gyakorlati bemutatásokat eredményesen egészítették ki a könyvtári látogatások, melyek a következő rendben mentek végbe: július 10-ének délutánja az Orsz. Széchényi-könyvtárnak, július 12-ének délutánja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának, július 13-ika a Tudományegyetem és a M. Tudományos Akadémia könyvtárainak, július 14-ike a Budapesti Könyvtáregyesület budai könyvtárának és a Józsefműegyetem új könyvtári épületének, július 15-ike a Kereskedelmi és Iparkamara és a képviselőház könyvtárainak, július 16-ikának délelőttje pedig a M. kir. Országos Levéltárnak volt szánva. Július 16-án délután a tanfolyam hallgatóiból tizenketten Kolozs-

várta utaztak és ott a tanfolyam vezetőjének és két előadójának társaságában, július 17-én, dr. Erdélyi Pál könyvtárigazgató szakavatott magyarázata mellett alaposan megtekintették az egyetemi és múzeumi új könyvtárépület elrendezését, legújabb technikai vívmányok szerint történt felszerelését és gazdag anyagának kiválóságait.

A tanfolyam rendes hallgatói a következők voltak:

1. *Ifj. Biás István*, marosvásárhelyi levéltári segéd, a széki gróf Teleki-nemzetség főlevéltárosa; 2. *Brósz Károly*, miskolci felső kereskedelmi iskolai tanár; 3. *Harsányi István* a sárospataki ref. kollégium főkönyvtáros helyettese; 4. *Juhász Ferencz*, az aradi Kölcsey-egyesület könyvtárának segédtisztviselője; 5. *Kauffmann Aurél*, állami főreáliskolai tanár, a lőcsei ág. hitv. ev. egyház könyvtárosa; 6. *Maróthy Ernő*, győri városi levéltári segéd; 7. *dr. Rónaky Kálmán*, Baranya vármegye árvászkének elnökhelyettes ülnöke, a pécsi városi múzeum tb. öre; 8. *Székelly János*, hódmezővásárhelyi könyvtárkezelő, városi irnok; 9. *Tankó Béla*, a szászvárosi ref. Kun-kollégium könyvtárosa; 10. *dr. Vass Antal*, gimnáziumi igazgató, Sáros vármegye bárdfai múzeumának öre.

A felsoroltak, mint a Főfelügyelőség részéről felhívottak, egyenként 100—100 korona anyagi támogatásban részesültek. Közülök azok, kik a kolozsvári kirándulásban résztvettek, a m. kir. Kereskedelemügyi Minisztérium által engedélyezett felárú vasuti jegy váltására jogosító igazolványon kívül még külön 20—20 korona utisegélyt is kaptak az Orsz. Főfelügyelőségtől.

Ezeket kívül a tanfolyamban való részvételre az önként jelentkezők közül engedélyt nyertek a következők:

1. *Danielisz Sándor*, végzett bölcsészethallgató, Budapestről; 2. *Gaberdeen Rezső Lajos*, minorita rendű áldozópap, a rendház könyvtárainak öre, Aradról; 3. *H. Fekete Péter*, polgári iskolai tanító, Nagyváradról; 4. *Kemény György*, m. kir. központi statisztikai hivatali könyvtártiszt, Budapestről; 5. *Kiss Béla* főgimnáziumi tanár, a kecskeméti ref. főiskola könyvtárosa; 6. *dr. Örvényi Béla*, végzett bölcsészethallgató, Budapestről; 7. *Raj Ferencz*, joghallgató Budapestről; 8. *Semsey Gyula*, Torontál vármegye főlevéltárosa, Nagybecskerekéről; 9. *Szász Ferencz*, ref. főiskolai tanár, Marosvásárhelyről; 10. *dr. Tóth Zsig-*

mond, egyetemi tanársegéd, Budapestről; 11. *Varga Antal*, vallás- és közoktatásügyi minisztériumi könyvtári szakdíjnok, Budapestről.

A tanfolyam hallgatóinak száma együttvéve tehát *huszonegy* volt, kik részvételükről, kivánságukra, hivatalos tanusítványt kaptak.

A kézikönyvtár ajándék útján 10, vétel útján pedig 35 művel gyarapodott.

Az alábbiakban közöljük az Országos Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó könyvtárak életében előfordult nevezetesebb és közérdeklődésre számot tartható eseményeket:

Bártfán a *Sárosvármegyei Múzeum* öre a polgármesterrel együtt folytatta Bártfa város értékes *levéltárának* 1908-ban megkezdett rendezését s ebben az 1600. éven túl jutottak el. Az 1526—1600-ig terjedő időből közel 15.000 okirat van a levéltárban, az 1600—1711-ig terjedő időből pedig még 10.000 darabnál több vár rendezésre. (Az 1526-ig terjedő anyagot dr. Iványi Béla orsz. levéltári tisztviselő rendezte és lajstromozta 1907-ben.)

A múzeum könyvtárának gyarapodásából említést érdemel Gemmingen-Homberg Gabriella bárónő ajándéka, a ki Berzeviczy Pál hagyatékából 162 darab (1750—1820. körüli időből való) könyvet ajándékozott a múzeumnak.

Budapesten a *Ráday Könyvtár* anyagának 1905-ben megkezdett rendezése az elmúlt évben befejezést nyert. A czédula és a szakkatalogusok elkészültek, a könyvtár régi magyar irodalmi műveinek betűsoros lajstromát az egyházkerület közzétette s csak a hírlapok, a duplumok és a levéltári anyag feldolgozása maradt a folyó évre. A könyvtár októberben nyílt meg a nyilvánosság számára, hivatását azonban csak új helyiségében fogja méltóan betölthetni. Ugyanis az 1911. évben áthelyezik a könyvtárt a theol. akadémiával együtt a ferencvárosi dohánygyár épületének Ráday-utczai szárnyába.

Ejperjesen a *tiszai ág. h. ev. egyházkerület kollégiumának könyvtára* a megfelelőbb elhelyezéshez és az olvasóterem berendezéséhez valamivel közelebb jutott, a mennyiben az építendő kollégiumi főgimnázium terveit a minisztérium elfogadta. A politikai viszonyok azonban egyelőre lehetetlenné teszik az épít-

kezés megkezdését. Ilyen körülmények között a könyvtár örének munkássága a cédulakatalogus revidiálására s kiegészítésére és a szaklajstrom elkészítésére szorítkozott. Ez utóbbiból eddig a theologiai résznek rendszeres szaka készült el, a melyben szép számmal találhatók régi magyar nyomtatványok.

Győrött a *Városi Közkönyvtár* anyaga az elmúlt évben az ajándékba kapott Milkovich-Zámory-féle könyvtár anyagával s az államsegélyből és városi javadalomból beszerzésekre fordított s együttvéve 3600 koronát meghaladó összegen szerzett könyvekkel gyarapodott. Az új vételek közül a könyvtár egyik disze a Zittritsch-féle könyvtár, mely egy régi városi polgárcsaládé volt. Ennek 592 darabja között 274 hungarika van. A könyvtár eddig 9000 betűsoros címlappal rendelkezik.

Gyulafehérvárott az *Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egylet múzeumának* gyűjteményei közül a *szakkönyvtárt* régészeti szakmunkákkal gyarapították.

Hódmezővásárhelyt a *református főgimnázium nyilvános könyvtárának* rendezése a múlt év folyamán befejezést nyert. A könyvtári anyag 18 szakcsoportba van osztva s 10.038 művet számlál 15.652 kötetben. Ezenkívül van még a könyvtárban 2300-ra menő kézirat és okmány az 1486. évtől az 1850-es évig, melyek túlnyomó részét (1900 darabot) Csernovits Péter temesi gróf, kir. biztos okmányai (1848-ból) s Bene Lajos kormánybiztos s csongrádmegyei adminisztrátor hivatalos okmányai (1842–48.) teszik.

A könyvtár gyarapodásából nevezetes Imre József orvos ajándéka, ki kolozsvári egyetemi tanárrá lett kinevezve és Hódmezővásárhelyről történt elköltözése alkalmával 135 kötetet adott a könyvtárnak.

Kecskeméten a *Városi Múzeum és Könyvtár* még az elmúlt évben sem volt a nagyközönség szabad használatába adható, a nyilvánosságtétel előkészítése, a gyűjtés és rendezés azonban tovább folyt. A könyvtár gyarapítására a város 2200 koronán felüli összeget áldozott.

Keszthelyen a *Balaton Múzeum-Egyesület* által fentartott Balaton Múzeum 1909-ben ama két külön bérházban, összesen nyolcz szobában s egy hosszú folyosón volt elhelyezve, a melyeket a múzeumi tárgyak szaporodása s a fokozódó látogatottság

követelte helyiségkibővítés folytán nyert. E helyiségek közül a könyvtárnak egy szobája van.

A könyvtár rendezése 1909-ben tetemesen haladt, a megnyiben elkészült a czédula-katalogus, a mely munkálatnál dr. *Keller Oszkár* gazdasági akadémiai asszisztens jó segítségére volt az egyesület vezetőségének.

Késmárkon az *ág. h. ev. ker. lyceum könyvtára* az 1909. évben lett nyilvános könyvtárrá. Az eddigi három teremből álló könyvtárhelyiséget, a melyben az értékes könyvanyagot a nyilvánosság elől elzárva őrizték, az elmúlt évben három teremmel, közöttük egy olvasóteremmel bővítették ki s az 1908-ban kiutalt 3500 korona államsegély igénybevételével megfelelő módon bebútorozták s villanyvilágítással is felszerelték.

A könyvtárban az újabb szépirodalom s tudományos irodalom még egyelőre kevéssé lévén képviselve, a közönség érdeklődése bár lassan, de azért észrevehető módon fokozódva fordul a könyvtár felé. A mult évi gyarapodás legnagyobb részt ajándékba kapott régi theologiai és filologiai művekből állván, szintén nem alkalmas az érdeklődés fokozására, a minek elérése, közönségnek a fentjelzett irányban nyilvánuló igényei kielégítése által, egyelőre a jövő feladata marad.

Kiskunfélegyházán a *Városi Múzeum* örének munkásságát megbénította az a körülmény, hogy a múzeum összes gyűjteményei számára csak egy helyisége volt. E bajon az év vége felé sikerült némiképp segíteni, a mikor a városi tanács a főgimnáziumban feleslegessé vált szolgálakásból három helyiséget engedett át a múzeum céljaira. E helyiségek egyikébe a könyvtárt helyezték el.

Löcsén az *ág. ev. egyházi könyvtár* számára az 1909. évi államsegélyből egy Globe-Wernicke-rendszerű czédulakatalogust szereztek be és pedig a kassai Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum könyvtárában igen jól bevált minta alapján. A katalógus szekrényeit egy kassai műasztalosnál rendkívül jutányos áron készítette a vezetőség, úgy, hogy az egész, 12.000 czédulával felszerelt könyvtármutató csak 260 koronába került. Ilykép az előirányzott 500 koronából megtakarított összegen mult századbeli történeti, irodalmi s természettudományi művek voltak beszerezhetők.

A könyvtárnak örvendetes gyarapodásban volt része ajándékozás útján is, mert a Steinhausz-család néhai Steinhausz László műszaki tanácsos hagyatékából 43 becses mérnöki és archeologiai művet 111 darabban ajándékozott a könyvtárnak.

A *Nagybányai Városi Múzeum* az 1904. évben történt megnyitása óta rohamosan szaporodva, küzd már a helyszükével. A vezetőség reméli, hogy a legközelebbi jövőben történő főgimnázium-építésnél a városi előljáróság gondoskodni fog a múzeum jobb elhelyezéséről is s főkép a könyvtáréről, a mely jelenleg olvasószoba nélkül nem fejleszthető nyilvánossá. Ez okból a könyvtár gyarapításánál is, a mire az államsegély legnagyobb részét fordították, a könyvtárnak csupán ezidőszerinti szakkönyvtári jellegét vették figyelembe. A beszerzett szakkönyveken kívül leginkább folyóiratoknak ajándékba kapott évfolyamaival gyarapodott a könyvtár.

A levéltár Temesvári Boldizsárnak Rákóczi György korabeli (1634.) nemesi levelével gyarapodott.

Nagyenyeden a Bethlen-főiskola könyvtáránál említést érdekel, hogy a főiskola előljárósága 1849 koronát fordított a mult évben a könyvtár karbahozatalára, főleg a még mindig sok füzött mű bekötötésére. A könyvtár ajándékozás és vétel útján a szokottnál is nagyobb mértékben gyarapodott. Az ajándékozók között első helyen járt Gáspár János kollégiumi főgondnok, a ki 194 művet 305 kötetben ajándékozott.

Nagyszombaton a Városi Közkönyvtár és Történeti Emléktár szervezője s kezelője, *Alszeghy János* polg. isk. igazgató, súlyos műtéttel járó betegségen menvén keresztül, a gyűjtemények az év negyedrészen át zárva voltak. Felgyógyulása után a kezelő a *könyvtárnak* 500 s az emléktárnak 200 darabra menő szaporulatát naplókban, leltárakban, czédulajegyzékekben s irott katalogusokban teljesen feldolgozta.

A *Nyitra vármegyei Múzeum* a mult év utolsó negyedében adta át könyvtárát a közhasználatnak s a könyvtár katalógusát a vármegye házilag sokszorosította. Az olvasóterem alkalmatlan volta miatt a könyvtár használata kikölcsonzésre szorítkozik.

Pápán a ref. főiskola könyvtára első sorban tudományos könyvtár lévén, forgalma már nem emelkedik oly rohamosan, mint nyilvánossátétele első éveiben. Azonban mind messzebb

vidékről is igénybe veszik azt. Az 1909. évben a 305 napon nyitva volt kis olvasóteremben 1718 látogató 1759 művet használt, a kikölcsonzésekkel együtt pedig összesen 4072 kötetre emelkedett a használat.

A könyvtárnak a főiskolától a helyiségen, fűtésen, szolgáltatáson kívül kapott 2800 korona s az államtól kapott 1000 korona javadalmából 3200 koronát fordítottak beszerzésekre. A beszerzett művek legnagyobb része a vallástörténet, történelem, természettudományok és bölcsészet körébe vág.

Pozsonyban a városi könyvtár végleges elhelyezését biztosító múzeum és közkönyvtár építkezés jelentékeny előhaladást tévén, alapos remény van arra, hogy a könyvtár elhelyezésének tíz év óta vajudó ügye a múzeumi és könyvtári épületre hirdetett az 1910. év október 15-én lejáró pályázat eldőlte után rövid idő alatt oly megoldást fog nyerni, a mely Pozsony város fejlett kulturális életének s a közkönyvtár méltó elhelyezéséhez fűződő kultúrpolitikai érdekeknek mindenkép meg fog felelni. Addig is, míg ez megtörténik, a városi tanács igyekezett a könyvtár helyiségi viszonyain segíteni, a mennyiben *dr. Kumbik Emil* könyvtáros előterjesztésére a primási palota félemeletén újabb három helyiséget engedett át a könyvtárnak s állványokkal, világítással s fűtéssel szerelte fel azokat. A három helyiség legnagyobbikában a Hajnik-könyvtár anyagát, a másik kettőben beházi Bartal Aurélnak 1906 óta ládába zárt könyvadományát helyezték el s vették feldolgozás alá. A Hajnik-könyvtárnak 2000 kötete már szakok szerint rendezve hozzáférhetővé vált.

Rimaszombatban a *Gömörvármegyei Múzeum* régi helyiségeit a ref. egyház az 1909. évben felmondta, miután pedig a múzeum végleges otthonául megvenni és átalakíttatni szándékolta régi leányiskola megszerzésének ügye — az e célra javaslatba hozott 100.000 koronás államsegély elnyerése az 1910. évi költségvetés szentesítéséig nem lévén biztosítva — még függőben van, a múzeum vezetősége kénytelen volt a várostól bérbe venni a majdan múzeumá átalakítandó régi ház egy szárnyát s abban ideiglenesen rendbe hozott egy helyiséget, a hol a múzeum gyűjteményeinek anyagát elraktározták. Így a múzeum most 1909. június hava óta zárva van.

Ily körülmények között a gyűjtemények anyaga csak halasztást

nem szenvedő alkalmi vételekkel és a beérkezett adományokkal gyarapodott. Ez utóbbiak között igen becses az Országgyűlési Tudósítások 72 levele 1836-ból, Loysch Ödön múzeum-igazgató véleménye szerint Kossuth Lajosnak több sajátkezű másolatával. A múzeum nevezetességét képező Tompa-ereklyék Tompa Mihálynak három levelével gazdagodtak.

Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum új otthonának létesülése a politikai viszonyok miatt nem haladhatott előre, miért is az elmúlt évben kénytelen volt a múzeum a végleges berendezkedés előtt még egy költözködést átélni: a Mikó-kollégiumból át kellett azt vinni az építendő múzeum telke mellett álló épület két kibérelt helyiségébe.

Jelentős esemény az elmúlt évben a múzeum tulajdonjogának végleges tisztázása is. Csik és Udvarhely megyék törvényhatósági bizottságai a múzeum igazgatóválasztmányának memorandumára kimondták, hogy a sepsiszentgyörgyi múzeumot az egész székelység közös kincsházának kívánják tekinteni s azért tulajdonjogukat fentartják s a múzeum gyarapításához s fentartásához hozzájárulnak. E nemes szándékot megvalósítandó, Udvarhely megye külön kezelésben lévő megyei múzeuma egész anyagát engedte át a Székely Nemzeti Múzeumnak, Csik megye pedig évi 500 korona hozzájárulást szavazott meg a múzeum költségeihez, a melyet már 1909. január hó 1-től kezdődőleg ki is utalt. Az udvarhelymegyei múzeum átutalt anyaga közt 569 könyvtári darab volt.

A könyvtár gyarapítására szánt államsegélyből a gyűjtemények feldolgozásához szükséges szakmunkákat szerezték be. A könyvtárnak modern könyvtárrá való fejlesztésére, valamint Siculicák gyűjtésére, mely két nevezetes kulturális feladat teljesítésére a vezetőség nagy hivatást és kedvet érez, nem telt már a javadalomból. A levéltári anyag gyarapítása s általában a székelység historikus korának felderítése érdekében a fejedelmi korban jelentős Bereczkben, Kézdivásárhelyen, a gróf Telekicsalád marosvásárhelyi levéltárában, az Erdélyi Múzeum-Egylet levéltárában, az Orsz. Levéltárban és Brassóban végzett a múzeum vezetősége a székelység XVI—XVIII. századi történetére vonatkozó kutatásokat s a nevezett adatokról másolatokat vett a levéltár számára.

Szamosujvárt az *Örmény Múzeum* az 1909. évben életének nevezetes fordulópontjához ért: a múzeum anyaga a Főfelügyelőségtől nyert butorzási segély és a régi fölszerelés árán beszerzett megfelelő szekrényekbe került s így a múzeum a nyilvánosság számára megnyithatóvá vált. Az ekként fölélesztett érdeklődés megnyilvánulására mutat, hogy Szamosujvár polgármestere a múzeumban helyezte el örökös letétek gyanánt a városnak feltékenyen őrzött kiváltságleveleit, az örmény családok pedig — még az ország távoli vidékeiről is — családi ereklyéiket adták oda a múzeum gyarapítására, élükön a Verzár-családdal, a mely az utolsó örmény püspökkel, Verreresko Sándorral, rokon s a mely család eredeti nemeslevelét ajándékozta oda a múzeumnak.

Vásárlás útján is sikerült egy értékes darabbal szaporítani az örmény emlékek számát. Ez egy négy és fél méter hosszú imatekercs, mely szakértők egybehangzó véleménye szerint a XIV. századból származik. A szép betűkkel írt szöveg Klaji Nersesz patriárkának a Szentháromsághoz intézett gyönyörű imájával kezdődik s az Isten Anyjához s a főbb szentekhez intézett imákban folytatódik. A szöveget miniatúr festmények díszítik.

Szatmárt a *Kölcsey Kör Könyvtára* az államsegélyből vásárolt 50 könyvön kívül ajándékok útján 775 darabbal gyarapodott.

Szászvárosban a *református Kún-Kollégium könyvtárának* életében az 1909. év nevezetes fordulót vezetett be, mert ekkor vette kezdetét a kollégium új főgimnáziumi épületének s ebben a modern követelmények szerint berendezhető könyvtárnak, dolgozó és olvasó helyiségeknek építkezése. A könyvtári helyiségek berendezésére a Főfelügyelőség rendkívüli segélyt helyezett kilátásba s így remélhető, hogy ez a nemzetiségek közé ékelt kulturális góczpontban elhelyezett könyvtár fontos missióját az 1910. év nyarára tervezett átköltözés után a kor igényeinek megfelelő eszközökkel fogja szolgálhatni.

A könyvtárt a rendelkezésre álló 872 korona államsegélyből s a kollégium autonom alapjából kiadott 1452 koronából szépirodalmi és népszerűsítő tudományos művekkel gyarapították.

Szegeden a *Somogyi Könyvtár és Városi Múzeum* közös igazgatás alatt álló gyűjteményei közül a nagy forgalmú — átlag naponta 50 olvasó által látogatott — könyvtár legneveze-

tesebb gyarapodása néhai dr. Schmidt Sándornak a város és a Főfelügyelőség által együttesen 10.000 korona áron megszerzett ásványtani szakkönyvtára. A többi gyarapodás az 1800 korona rendes államsegély s a 3000 korona városi javadalmazás terhére eszközölt vásárlásokból s a szép számmal beérkezett ajándékokból származott. Ez utóbbiak közül Czigány János jászberényi ügyvéd gyorsírászati könyvtára s Oltványi Pál prépost könyvtára a legnevezetesebbek, a melyek végrendeleti hagyománykép szálltak a könyvtárra. A gyarapodásnak földolgozott anyaga a törzsállományt 72.636 kötetnyire emelte; a Schmidt-könyvtár anyaga még nincs teljesen földolgozva, a mennyiben idáig csak leltározva van. Az Oltványi-könyvtár még nem volt átvehető.

A könyvtárnál a múlt évben életbelépett új szabályzat értelmében megkezdődött a könyveknek otthoni használatra való kikölcsönzése. E tekintetben szerzett tapasztalatait azonban Tömörkény István igazgató nem találja kedvezőknek.

A kézikönyvtár részére külön, kartotek-rendszerű katalógus készült.

Szekszárdon a Tolnavármegyei Múzeum szervezetén némi módosítást eszközöltek, a mennyiben a múzeum állandó felügyelete céljából egy igazgató-őri állást szervezett a törvényhatóság októberi közgyűlése. Kovách Aladár igazgató-őr a 4000 kötetes könyvtárt szakcsoportokba osztotta s mintegy 1200 kötetet lajstromozott is belőle.

Szombathelyt a Vasvármegyei Kultúregyesület Múzeumában a könyvtár rendezése és katalogizálása tartós munka árán annyira előrehaladt, hogy az év végén már csak egy-két havi munka hiányzott ahhoz, hogy a könyvtár olvasóterme a közönség előtt megnyitassék s a könyvkölcsönzés újra meginduljon.

Temesvárt a Városi Közkönyvtár 37.000 darabon felüli anyagának szakszerű kezelése és használata szempontjából jelentős esemény, hogy a városi tanács tetemes anyagi áldozatok árán lehetővé tette a gyűjtemény szakcímztára 33 nagy ívnyi terjedelmű III. kötetének kiadását. E kötet az 1904. év óta befolyt könyvanyagot, nevezetesen a 25.000 koronás államsegélyen 1908-ban beszerzett műveket tartalmazza. A szakcímztár a III. kötetrel együtt most már 90 nyomtatott ívre terjed.

Munka alatt áll a régi művek külön kötetben kiadandó cím-tározása is.

A könyvtárnak a mult év április eleje óta saját könyvkötő műhelye van, amelyben az év végéig 1030 könyvet kötöttek be.

A *Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat* gyűjteményei a régi, szűk múzeumi épületben mind kevésbbé férnek el.

Az évi gyarapodásból 412 darab a szakkönyvtárra esik, a melynek eddig három szaka volt, t. i. régészeti, szépművészeti és néprajzi. A mult évben egy új könyvtári szak felállításához kezdtek, a mely kizárólag a Délmagyarországot illető forrásműveket fogja magában foglalni.

Versecczen a *Városi Múzeum és Könyvtárnál* a legtöbb időt az új otthonban való elhelyezkedés és berendezés vette igénybe. E mellett a gyarapítás is élénken folyt.

A könyvtárnak az év végéig 22.000 darabon felül emelkedett állománya a városi javadalomból és az államsegélyből beszerzett újabb műveken kívül egyebek között a feloszlott Polgári Kaszinónak csekély áron átvett 192 kötetes könyvtárával is gyarapodott. A könyvtár öre évközben az ifjúsági iratokat katalogizálta.

Veszprémben a *Veszprémvármegyei Múzeum-Egyletnek* a serény működéstől nem vette el a kedvét, hogy a már véglegesen megtervezett új múzeumpalota építését a belügyminisztérium megakasztotta azáltal, hogy a vármegye közönségének egy évi 1%-os kulturális pótdadót megszavazó határozata megsemmisítette.

A könyvtár 181 kötetnyi vételen kívül számos ajándékkal: régi nyomtatványokkal, 103 az 1848-as időkre vonatkozó okmány-nyal és nyomtatványnyal, 9 drb XVIII. századbéli naptárral és 69 drb harminczas évekbeli divatképpel bővült egyebek között.

Az itt felsorolt könyvtárakon kívül még a budapesti könyvtár-egyesületi, a debreczeni ref. főiskolai, a deési, hódmezővásárhelyi, kiskúnhalasi, komáromi, losonczy, máramarosszigeti, miskolczy, sárospataki és zombori könyvtárak küldték be évi jelentésüket, de a Főfelügyelőség e jelentésekben említésre érdemes mozzanatot nem talált.

Kár, hogy a nyilvánosságra hozott adatok sem a forgalom, sem az anyagi áldozatok nagysága felől nem tájékoztatnak.